

**In het Belgisch Stripcentrum
Van 15 juni tot 30 januari**

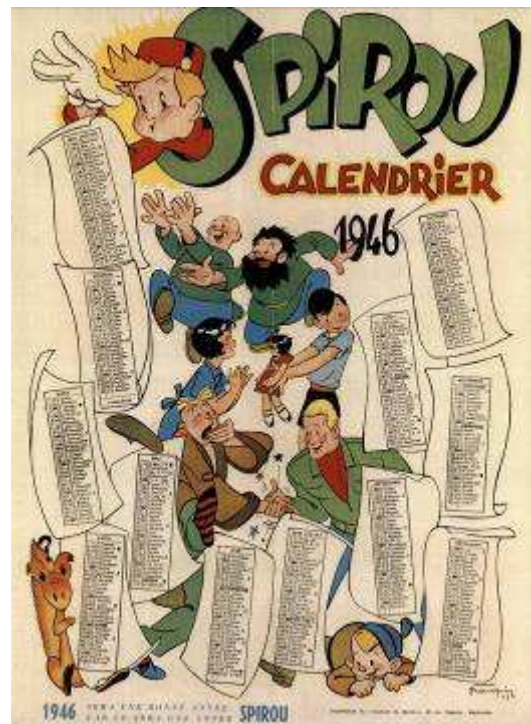
Het atelier van Franquin, Jijé, Morris en Will

De tentoonstelling die u gaat ontdekken werd georganiseerd op aangeven van Isabelle, de dochter van André Franquin, met de medewerking van tekenaar Frédéric Jannin. Het is geen exhaustief parcours, noch een didactisch exposé over 'De bende van de vier', het is een liefdesverklaring. Aan de hand van zeldzame documenten en een beeldende opstelling is het gewoon een poging om die creatieve geest weer op te wekken, bestaande uit invloeden, uitwisselingen en humor: de creatieve geest die een vredige gezinswoning in Waterloo omtoverde tot een bruisend atelier, tot een smeltkroes van het moderne stripverhaal. (H.D.)

**Belgisch Stripcentrum
20 Zandstraat – 1000 Brussel (België)
Alle dagen open (behalve op maandag) van 10 tot 18 uur.
Tel: 02/219.19.80 – www.stripmuseum.be – visit@stripmuseum.be**

Inleiding

België staat bekend als het land van bier, chocolade, wafels en surrealisme, maar het is ook in België dat het wereldberoemde Frans-Belgische stripverhaal ontstond. Hoe verklaren we dat er in zo'n klein landje zo veel onvergetelijke auteurs en personages zijn opgedoken? Twee woorden liggen aan de oorsprong van dit fenomeen: 'Kuifje' en 'Robbedoes'. Na de Tweede Wereldoorlog was het succes van deze twee striptijdschriften aanzienlijk en zorgden ze voor een klimaat dat de artistieke creatie bleef aanwakkeren.

Bij het in Brussel uitgegeven 'Kuifje' was Georges Remi, alias Hergé, een oppermachtig artistiek directeur die alle auteurs opdroeg op zijn manier strips te tekenen: helder, ernstig, educatief verantwoord en gedocumenteerd. En als Hergé een tekenaar aannam voor zijn studio, dan mocht die zijn imago meteen aan de kapstok achterlaten en zich inspanden voor één werk: de avonturen van Kuifje.

Bij 'Robbedoes' was Joseph Gillain, alias Jijé, net het omgekeerde van Hergé. Hij was een heuse orkestleider van het tijdschrift dat werd uitgegeven in Marcinelle, een wijk van Charleroi. Hij was weliswaar veeleisend, maar hij drong jong talent nooit zijn eigen stijl op. En in plaats van assistenten in dienst te nemen die voor hem moesten werken, hielp hij hen hun eigen stijl te ontdekken en gaf hij hen een duwtje in de rug zodat ze persoonlijke successen konden bereiken.

Begin 1947 woont bij Jijé in zijn villa in Waterloo een leerling-tekenaar in, Willy Maltaite, die zal signeren met de naam Will. Al gauw voegen ook André Franquin en Morris (Maurice De Bevere) zich bij de groep. Deze samenwerking zou enkele maanden duren en zou leiden tot een reis naar Amerika... De geschiedkundigen van het stripverhaal noemen Jijé, Franquin, Morris en Will 'De bende van de vier': een bijnaam die geknipt lijkt voor een gangsterbende! Dit viertal haalde echter geen gemene streken uit, maar zorgde voor een zachte revolutie in de manier waarop strips werden gemaakt in Europa. Hugues Dayez

De onderdelen van de tentoonstelling

Het eerste deel van de tentoonstelling is doelbewust historisch getint en brengt het artistieke avontuur van de vier auteurs, nog vooraleer ze mekaar voor het eerst ontmoeten.

Joseph Gillain, beter bekend als Jijé, is zowel huisvader als een geweldig stripauteur, wanneer hij de jonge Willy Maltaite thuis ontvangt. Na zijn gelijkaardige opleiding aan de Kunstschool van de Maredsous-abdij wordt Will (vanaf 1942) Jijé's leerling.

Morris en Franquin daarentegen, ontmoeten mekaar in het jaar 1944 in de animatiestudio van CBA (Cie Belge d'Actualité), waar ze beide werken als aftekenaar en dromen van een carrière in de wereld van de tekenfilm. Zo geraken dan ook vanaf dag één bevriend. Ook andere jonge, beloftevolle artiesten werken er hun beginnend talent uit : Eddy Paape en Peyo. Net na de bevrijding van het land, gaat de Studio echter failliet.

Het is dankzij de goede raad van de uitgever Charles Dupuis, dat Morris en Franquin Jijé leren kennen. Samen zullen de vier tekenaars dan actief meewerken aan het opstarten van het stripblad Robbedoes. Begin 1947, deelt het viertal liefde en leed in het Gillain familiehuis te Waterloo. Ze veroorloven zich daarbuiten wel tramritten naar de Oude Markt van Brussel en zelfs weekend-uitstapjes naar de Ardennen. De vier avonturiers vertrokken dan met de familiewagen en een aanhangwagen van het Amerikaanse leger erachteraan.

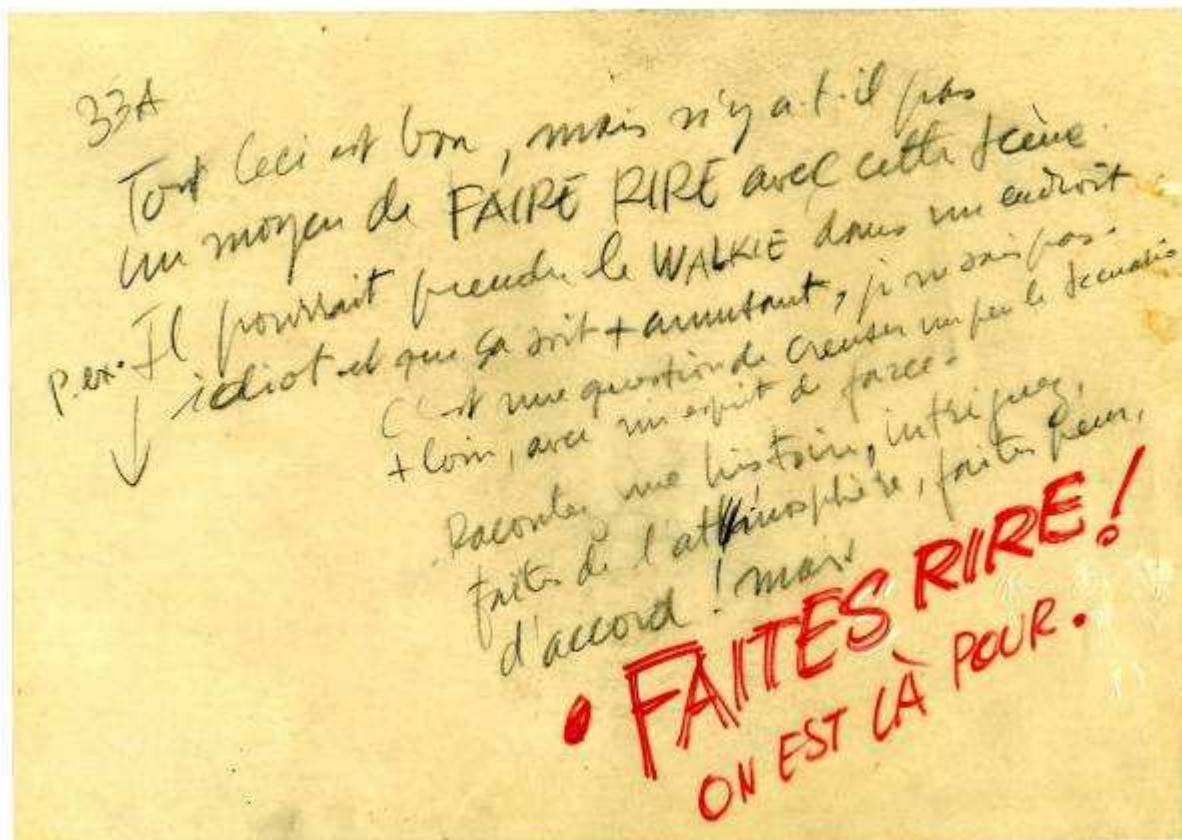

Jijé, Robbedoes – La Jeep, Dupuis Uitgeverij

Hierna volgde de reis naar Amerika, een ontdekkingsreis waar vooral Morris reeds lang naar uitkijkt. Jijé brengt –met dit vertrek- zijn familie in veiligheid voor de Koude Oorlog en Franquin kan geen argumenten bedenken om zijn vrienden niet te volgen in dit avontuur. Zo zetten ze (in 1948) koers richting New York. En terwijl ze het continent doorkruisen, blijven ze ook enkele tijd hangen in Mexico. Uiteindelijk keren ze alledrie op een verschillend moment terug van deze legendarische reis : Franquin komt eerst terug om in het huwelijksbootje te stappen, iets later volgt ook Jijé en zijn familie. Morris zal echter tot 1954 in New York blijven.

Het tweede deel van de tentoonstelling neemt de vorm aan van een ingebeeld atelier. Op dit moment van de tentoonstelling, wil men duidelijk stellen dat Jijé, Franquin, Morris en Will zichzelf nooit au sérieux nemen, zelfs al heeft ieder op zich een uitzonderlijk oeuvre uitgebouwd en hiermee de Europese stripwereld enorm beïnvloed.

De vele zeldzame documenten, de originele platen en de verschillende archieven die voor het eerst aan een publiek worden getoond, kleuren dit deel van de expositie. Op deze manier tracht men het werkuniversum van het viertal –Jijé, Franquin, Morris en Will- te reconstrueren, om ook hun denkwereld op allegorische wijze doorheen de vier ateliers tentoon te stellen. Jijé en Will laten ons bovendien hun werk als schilderkunstaars ontdekken, een rijk oeuvre geprojecteerd op een schildersezal.

Franquin geeft advies aan Jean-Claude Fournier,

Tussen al deze beelden, kan men zestien tekentafels/vitrinekasten bewonderen, die de steeds terugkomende "esprit de Waterloo" in beeld brengen : de artiesten bevinden er zich in een universum van vriendschap, wederzijdse beïnvloeding, uitwisseling en vooral ook van grappen en grollen. Doorheen dit gedeelte van de tentoonstelling, begrijpt men pas echt tot op welke hoogte de zogenaamde "bende van vier" belangrijk en invloedrijk was. Deze tafels/kasten benadrukken dan ook de relaties en samenwerkingen tussen...

Om het parcours van de tentoonstelling af te sluiten, kan de bezoeker een projectie bijwonen van een televisie-uitzending van de RTBF, waarop men de vier protagonisten van dit legendarische menselijke én artistieke avontuur aan het woord laat. Zo blikken ze -vele jaren later - graag terug op de gezamenlijke herinneringen ...

De vier auteurs van het atelier

Teksten: Hugues Dayez

Jijé, de gulzigaard die alles wil proberen

Joseph Gillain wordt geboren op 13 januari 1914 in Gedinne, een dorpje in de Belgische Ardennen, en groeit op in een streng katholiek milieu. Als tiener leert hij de 'kunstberoepen' bij de Benedictijner monniken van de Sint-Jozefschool in Maredsous: boetseren, schilderen, keramiek en etsen op koper. Op zijn 18 jaar volgt hij aan de 'Université du Travail' in Charleroi een opleiding van de neo-impressionistische schilder Léon Van den Houten, die hem een methode aanleert die hij heel zijn leven zou beoefenen: tekenen zonder naar je blad te kijken. Daarna verhuist hij naar Brussel, waar hij avondles volgt aan de kunstacademie en overdag een cursus decoratieve kunsten...

Zijn start in de stripwereld komt er in 1935 in 'Le Croisé', een krant van de christelijke beweging 'La Croisade eucharistique'. Er wordt hem gevraagd om 'een nieuwe Kuifje te creëren': dat wordt Jojo, die hij tekent met een puntneus om het onderscheid te maken... Een jaar na de geboorte van de krant 'Robbedoes', in 1939, wordt hij aangeworven door de familie Dupuis. Daar maakt hij meerdere reeksen (Freddy Fred, Theo en Thea) en vindt daarnaast nog de tijd om 'Blondie en Blinkie' te maken, voor een ander religieus krantje, 'Petits Belges'. Tijdens de oorlog komen de Amerikaanse strips maar met mondjesmaat binnen bij 'Robbedoes' en wordt Jijé de drijvende kracht achter de krant. Hij maakt de eerste biografie in stripvorm met 'Don Bosco', de priester uit Turijn, beschermer van de benadeelde jeugd en oprichter van de Salesianen congregatie, die heilig werd verklaard in 1934. 'Don Bosco' is het eerste grote succes van uitgeverij Dupuis. Jijé is aanwezig op alle fronten: in de humoristische stijl neemt hij Robbedoes over van Rob-Vel en introduceert Kwabbernoot in de reeks, in een meer realistische stijl creëert hij de detective Jean Valhardi naar een scenario van Jean Doisy.

Jijé wordt omschreven als een levensgenieter en onberekenbare heethoofd, maar hij zorgt voor een enorme productie. Na slechts enkele jaren is zijn naam meer dan gevestigd.

H.D.

Will door Jijé

Will, de leerling van Jijé

Willy Maltaite wordt geboren op 30 oktober 1927 te Anthée, een dorpje vlakbij Dinant, in een bescheiden gezin (zijn vader is loodgieter, zijn moeder is huisvrouw). Hij probeert net als Jijé om zich in te schrijven op de school van Maredsous, maar buist voor het toegangsexamen. Daarop besluit zijn moeder zijn tekeningen voor te leggen op de industriële school van Dinant. Een van de leraars daar raadt aan om de werken te tonen aan Joseph Gillain. "Ik kwam met mijn vader aan bij Gillain", herinnert Willy zich. "Hij bekeek mijn tekeningen en zei: "Ik neem hem twee weken in dienst en als het niet gaat dan stuur ik hem terug." En ik ben gebleven."

Op de leeftijd van amper vijftien jaar leert Willy heel wat bij Jijé: hij leert er tekenen, beeldhouwen, kleuren mengen en zelfs steenhouwen! "Wat zo bijzonder is, is dat hij me enkel opleidde om mij een plezier te doen", legt Will uit, "want ik bracht hem niets op!"

H.D.

Morris, de introverte animator

Maurice De Bevere wordt geboren op 1 december 1923 te Kortrijk en groeit op in een Vlaams katholiek gezin uit de burgerij. Zijn vader bezit een goed draaiende fabriek van gestileerde pijpen. Zijn middelbare schooljaren beleeft de jonge Maurice zonder veel plezier op internaat bij de Jezuiten, die hem een opvoeding geven vol ijzeren discipline en terughoudendheid. De jonge De Bevere wil zowel ontsnappen aan de verplichte werkdienst tijdens de oorlog als aan de druk van zijn vader (hij heeft echt geen zin om de fabriek over te nemen). Hij begint een rechtenstudie in Leuven, maar schrijft zich tegelijkertijd in voor een cursus animatietekenen per correspondentie gegeven door Jean Image, de vader van 'Kiri de clown'...

Na de bevrijding verhuist Maurice naar Brussel om zich voor te stellen bij de CBA, de 'Compagnie belge d'actualités', een bescheiden tekenfilmstudio. Hij wordt er aangeworven, niet als animator maar als 'tracer' (de man die de papieren tekeningen kopieert op de transparante film), en hij zet hier zijn eerste stappen met inkt en penseel, een techniek die hij heel bedreven zou toepassen tijdens de rest van zijn carrière. Daarnaast slaagt hij erin om enkele humoristische tekeningen te laten plaatsen in het weekblad 'Le Moustique', een andere publicatie van uitgeverij Dupuis, die hij signeert met het pseudoniem Morris.

Bij CBA bedenkt Morris, groot liefhebber van westerns en Amerikaanse strips, een eenzame cowboy met een paard als enig gezelschap: Lucky Luke en Jolly Jumper. Het is ook in deze studio dat hij een vriend voor het leven ontmoet: André Franquin.

H.D.

Andre Franquin, de tekening als link naar de wereld

"Mijn verlangen om te tekenen, was even groot als mijn verlangen om te lachen." André Franquin wordt geboren op 3 januari 1924 te Etterbeek (Brussel) en beleeft naar eigen zeggen een redelijk sombere kindertijd in een gezin waar niet veel werd gelachen. Eerst loopt hij school aan het Sint-Bonifaciuscollège in Elsene (waar ook Hergé eerder al school liep), en vervolgens aan de kunstschool Sint-Lucas in Sint-Gillis. Hij verveelt er zich steendoed, maar een oud-leerling van de school, Eddy Paape, merkt hem op en beveelt hem aan bij Paul Nagant, directeur van CBA. André wordt onmiddellijk aangenomen als animator.

In tegenstelling tot Morris is Franquin niet in het bijzonder gebeten door het virus van de tekenfilm. Hij voelt zich echter goed in deze Brusselse studio, in het gezelschap van Morris, Georges Salmon, en een jonge nieuweling van amper 17 jaar genaamd Pierre Culliford, de toekomstige Peyo.

Na de bevrijding zijn de tekenfilms van de Disney Studio's weer volop te zien in de Belgische filmzalen, wat het einde betekent van CBA. Gezien hij al een voet binnen de deur heeft bij Dupuis dankzij 'Moustique', gaat Morris zijn collega's bij de uitgeverij voorstellen: Franquin, Paape en Salmon. Deze laatsten zeggen de tekenfilm vaarwel en storten zich op de cartoon... Daarna gaan ze aan de slag met stripverhalen voor 'Robbedoes'.

H.D.

Franquin door Jijé

De zestien tekentafels/vitrinekasten

Selectie en teksten : JC De La Royère

Morris en Goscinny

Het is pas wanneer Morris terugkeert uit de Verenigde Staten, dat hij de avonturen van Lucky Luke begint uit te tekenen, op scenario's van René Goscinny. Het inkleuren gebeurde door Vittorio Leonardo, en volgens de uiterst merkwaaardige aanwijzingen van Morris -die dacht dat ook de kleuren "in karikatuur" moesten omgezet worden. Daarnaast werkte Morris ook een tijdje samen met Marcel Remacle, meer bepaald voor het project rond de tekenfilm.

Franquin en Greg

Franquin heeft de eerste stappen van Greg –alias Michel Denys- begeleid in Robbedoes (1954). Daarna leverde Greg scenario's aan Franquin voor Robbedoes en mopjes voor Modeste en Pompon. Daarna in 1963, viel Franquin in panne met zijn scenario voor het begin van "QRN op Bretzelburg", waarna Greg ter hulp schoot met het improviseren van het gevolg van dit geweldige verhaal.

Jijé en Morris

Zoals Jijé, was Morris ook een meester in de karikatuur, een techniek die hij toepaste op vele bekende gezichten van de personages in Lucky Luke's wereld. Zelfs René Goscinny komt een gastrol spelen in "De bende van de Joss Jamon"! Verder maakte hij ook karikaturen van bekende acteurs voor Le Moustique, en voor Het Laatste Nieuws maakte hij tekeningen bij de verschillende etappes van de Ronde van Frankrijk. Gedurende twee jaar tekende hij zo de verschillende kampioenen van "la Petite Reine" als karikatuur.

Jijé en Franquin

Franquin had de Marsipulami gecreëerd in "Robbedoes en de erfgenamen" (1951), maar drie jaar later laat Jijé zijn afrikaanse tegenpool leven in "Blondie en Blinkie ontdekken de vliegende schotels". Een dom, gulzig dier, zonder staart, het toppunt van marsipulami-zijn! Franquin heeft dan ook met plezier kunnen terugblikken op deze farce van zijn vriend Jijé.

Jijé en Gir

Jean Giraud – alias Gir of Moebius – was één van de bekendste leerlingen van Jijé. Hij kreeg de delicate opdracht om een aflevering van Jerry Spring, "De weg naar Coronado", -door zijn meester in potlood getekend- in inkt te zetten. Van zijn kant tekende Jijé de kaft van de eerste Blueberry en maakte hij een tiental platen van de "Verloren ridder", het vierde deel van de reeks.

Franquin en Peyo

Iedereen kent het verhaal : tijdens een lunch vinden Franquin en Peyo het woord "smurf" uit. Franquin was goed bevriend met Peyo die een eindeloos vertrouwen had in zijn geweldig talent. Bovendien is Franquin diegene die het personage van Steven Sterk bestudeerde en die het schrikwekkende karakter van de krwakakrwa bedacht. Telkens wanneer Peyo goede raad nodig had, belde hij ook gewoon zijn vriend Franquin op.

Franquin en Jidéhem

Nadat het magazine Héroïc-albums werd opgedoekt, bood Jean De Mesmaeker, of liever Jidéhem, zijn diensten aan bij Charles Dupuis en kon hij aan de slag gaan bij Franquin. Zo kreeg hij de rubriek van de automobiel van Starter, werkte hij mee aan de eerste albums van Guust en maakte hij de decors van de avonturen van Robbedoes en Kwabbernoot, onder mee r van "de Gevangene van Boeddha".

Will graficus

Wanneer de uitgeverij Dupuis een collectie kinderboeken wil lanceren met medewerkers van Robbedoes, vragen ze Will om een maquette te ontwerpen van een Robbedoes-collectie, "Spirous junior", die de naam "Carrousel" zal dragen. Will creëerde ook het personage van Antoine naar de scenario's van Charles Degotte en werkte ook samen met Franquin aan twee albums van Roeltje.

Franquin en Roba

Wanneer Roba zich aan Franquin kwam voorstellen, mocht hij drie afleveringen van Robbedoes en Kwabbernoot onder handen nemen die voorgepubliceerd werden in de Parisien Libéré. Hij maakte deel uit van de ploeg waar hij ook met Jidéhem en een zekere Marcel Denis werkte. Samen creëerden ze "L'île au boumptéryx", onder het collectieve pseudoniem "Ley Kip" en werkten ze actief mee aan het nummer van een legendarische "Spirou poche".

Will bij Kuifje en Record

Eind jaren '50 gaat Will aan de slag als artistiek directeur van de Kuifje krant, waarin hij duidelijk de moderne tijdsgeschiedenis in de verf zet doorheen de vele illustraties. Hij had zijn buik vol van de noodgedwongen kostuum en dat bij de uitgeverij Lombard, neemt hij dezelfde weer aan voor het maandelijkse Record (Bayard-uitgaven), maar dan op zijn eigen, nonchalantere manier thuis.

Will, Peyo en Walthéry

Na de samenwerking voor de avonturen van Jakke en Silvester, deed Peyo opnieuw beroep op Will voor de decors van Steven Sterk. Later verbleef François Walthéry een tijdje bij Peyo en bracht wekelijks bezoek aan Will, om de twee reeksen te kunnen hernemen. Zo verbeterde Will zijn platen en gaf hem goede raad. "Het is Will die me leerde hoe ik vrouwen moet tekenen", herinnert de maker van Natasja zich nog.

Will, Macherot, Franquin, Delporte

Isabelle werd gecreëerd door Raymond Macherot en Yvan Delporte in 1969 en werd getekend door Will. In 1975 sluit Franquin zich aan bij het trio en krijgt de fantastische serie een nieuwe dimensie dankzij zijn ideeën en schetsen. Voor de aflevering "Het orakel van Delft" die zich afspeelt in het Nederlandse Delft, maakte Will zelf de kleuren van de "blauwe land"-beelden.

Franquin en Fournier

In 1969 volgde Jean-Claude Fournier Franquin op om de reeks van Robbedoes en Kwabbernoot te tekenen. Om deze overgang te vergemakkelijken en de nieuwe tekenaar te doen aanvaarden door het publiek, bleef Franquin nog zelf de exclusieve Marsipulami tekenen op de planken van Fournier. Daarna stuurde hij de planken vol kalk terug, waarop hij bepaalde verbeteringen voorstelde en hij vaak fundamentele raad en opmerkingen neerzette.

Franquin, Jannin, Delporte

Franquin zat al lange tijd met het idee om de onderaardse en bovenaardse wezens voor mekaar te plaatsen. Uiteindelijk (in 1978) werkt hij zijn idee uit met zijn oude vriend Yvan Delporte en de jonge tekenaar Frédéric Jannin en "Arnest Ringard et la taupe Augraphie". Vijftien jaar later zal Jannin alle platen opnieuw tekenen!

Franquin en Will

Begin jaren '80, maakte Franquin een grafische bijbel over de Marsipulami, zodat dit fantastische personage kon omgezet worden in een tekenfilm. Will zette zich aan de decors, Didier Conrad en Marc Wasterlain tekenden de personages en de dieren, terwijl het scenario door Yann en Yvan Delporte onder handen genomen werd. Spijtig genoeg moest de tekenfilm te veel aangepast worden aan de Amerikaanse televisienormen en werd het project niet beëindigd.

Franquin en Batem

In 1986 verliet Franquin de uitgeverij Dupuis en verkocht hij de rechten van de Marsipulami aan de uitgever Jean-François Moyersoen, met wie hij later bevriend werd. Deze wierf ook de jonge Batem (Luc Collin) aan als tekenaar van de nieuwe avonturen. Om de jongeman wat hulp te bieden, gaf Franquin hem vele schetsen en tekeningen. Batem installeerde zich zelfs een tijdje bij Franquin thuis.

Het atelier

van Franquin, Jijé, Morris en Will

Van 15 juni 2010 tot 30 januari 2011

In het Belgisch Stripcentrum

Curatoren : Isabelle Franquin, Frédéric Jannin en Hugues Dayez

Opzoekingswerk : JC De La Royère

Teksten : Hugues Dayez, JC De La Royère

Scenografie : Didier Geinaert

Lay-out : Pierre Saysouk

Uitvergrotingen : Sadocolor

Meubilair : Concepto

Realisatie : Didier Geirnaert, Mikaël Cuypers, de ploeg van het BSC en Concepto.

*Het BSC dankt iedereen die deze tentoonstelling maakte,
in het bijzonder de families Gillain, Maltaite, De Bevere en Franquin
evenals J.F. Moyersoën, IMPS, Philippe Capart, François Denayer
En de verzamelaars die hun uitzonderlijke documenten uitleenden.*

Belgisch Stripcentrum

20 Zandstraat – 1000 Brussel (België)

Alle dagen open (behalve op maandag) van 10 tot 18 uur.

Tel: 02/219.19.80 – www.stripmuseum.be – visit@stripmuseum.be